

Hushållsekonomi – en ny nisch för nationalekonomer?

Tidskriften *Economist* tog nyligen upp en ny företeelse i vårt ämne: nationalekonomer ska lära konsumenter att bli mer rationella. Under en längre tid har rön från experiment och stora individdatabaser pekat på systematiska fel i beslutsfattandet, vilka också lett till att Daniel Kahneman fick 2002 års nobelpris. Nobelpristagaren Daniel McFadden pläderade i sin *presidential address* vid AEA-mötet i januari i år för att nationalekonomer bör fungera som tandläkare och hjälpa konsumenterna i deras val. Tanken är inte helt ny och finns till exempel uttryckt i Robert Franks lärobok i mikroekonomi för grundnivån.

LEDARE

Traditionellt har vår normativa analys varit riktad till politiska beslutsfattare; nu ska vi alltså också ge råd till hushållen. Jag tror det finns flera skäl att försiktigt anamma denna nya nisch. Förutom tecknen på irrationalitet finns det två ytterligare och kanske viktigare skäl: hushållets beslutssituation blir alltmer komplicerad i takt med att nya marknader utvecklas, samtidigt som informationen om vår egen ekonomi ökar.

Låt mig peka på några implikationer av dessa trender:

- Vi behöver mer forskning om hushållens beslutsfattande
- Privatekonomiska rådgivare och hushåll är nya avnämare för nationalekonomisk forskning
- Nationalekonomer bör vara med och utforma ekonomiska och finansiella informationssystem
- Vi behöver mer realistiska exempel i undervisningen

Sverige är långt framme när det gäller tillgången på ekonomisk information om och för den enskilde. I en färsk undersökning utnyttjar John Campbell m fl tillgången på information om den enskildes förmögenhetssammansättning i Sverige för att studera välfärdskostnaderna av hushållens investeringsmisstag. Tillgången på paneler på individbasis med detaljerade förmögenhetsuppgifter är unik för Sverige till följd av den omfattande rapportskyldigheten och att vi deklarerar individuellt (till skillnad från t ex USA). De visar bl a att medianindividen i Sverige är relativt väldiversifierad, men att skillnaderna är stora mellan olika inkomstgrupper.

För individen ger deklarationsbilagan en närmast fullständig redogörelse för det senaste årets inkomster och förmögenhet. Individen har också tillgång till pensionsprognoser på www.minpension.nu. Möjligheten att tolka denna information för den enskilde och rådgivare skulle underlättas av mer forskning om hur hushållen agerar och eventuellt också gör misstag. Det

finns forskning om hur svenskarna agerar i t ex premiepensionssystemet, men mer kan göras, inte minst när det gäller att föra ut resultaten till allmänheten. Behovet av och möjligheterna för forskning och rådgivning ökar i takt med att de digitala informationssystemen utvecklas. Nationalekonomer borde kunna bidra till deras utformning när det gäller t ex presentation och sammanjämkning.

För policyanalys räcker det oftast med stiliserade beskrivningar av konsumentens beslutssituation, men användbarheten av dessa för egna beslut är begränsad till principiella insikter. För undervisning och rådgivning vore en möjlighet att utveckla dataprogram baserade på realistiska mikroekonomiska modeller. Man kan tänka sig en sekvens av applikationer från atemporal val till livscykel- och riskplanering.

En vinkel, som jag tror appellerar till många studenter, kan vara att studera effekterna av systematisk irrationalitet i realistiskt kalibrerade modeller. Ett väldokumenterat slag av irrationalitet är s k hyperbolisk diskontering. Många av oss skjuter systematiskt upp saker i oändlighet eller tills en deadline, trots att vi därmed minskar vår livscykelnytta. Det kan beskrivas med en sjunkande diskonteringsränta över tiden som gör att vi kraftigare diskonterar det närliggande än det avlägsna, vilket i sin tur leder till att föresatser om framtida insatser bryts.

Mer realistiska modeller och exempel skulle också bidra till en bättre integration mellan olika delämnena i undervisningen och en förändring mot större inslag av ekonomisk analys baserad på risk och osäkerhet i de traditionella mikro- och makroblocken. Naturligtvis får vi inte förlora vårt övergripande samhällsvetenskapliga perspektiv, men ansatser i denna riktning skulle öka intresset för vårt ämne bland studenter och i slutänden också bland allmänheten.

Klas Fregert